

dnia 27 września 2021r

**Szanowny Pan Minister
Michał Wójcik
Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
Al. Ujazdowskie1/3
00-583 Warszawa**

W związku z trwającymi aktualnie pracami nad zmianą ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (DZ. U. Z 2020r. Poz. 1876 ze zm.) w zakresie ponoszenia odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej (dalej „DPS”), opracowywanymi pod kierunkiem Pana Ministra, których projekt znalazł się na Druku nr UD236, bardzo uprzejmie proszę o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu usunięcia luki prawnej, która ujawniła się w toku stosowania art. 64a ustawy o pomocy społecznej, a której nie usuwa również projektowana zmiana.

Kwestie ponoszenia opłat za pobyt w DPS regulują przepisy art. 61 u.p.s. Zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu obowiązani do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej są w kolejności

- 1) mieszkaniec domu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka,
- 2) małżonek, zstępni przed wstępnymi,
- 3) gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej.

Opłaty ponoszone są przy spełnieniu kryteriów dochodowych określonych w art. 61 ust. u.p.s., przy czym w art. 64 u.p.s. ustawodawca przewidział możliwość fakultatywnego zwolnienia z obowiązku ponoszenia opłat na wniosek obowiązanego przy spełnieniu przesłanek wymienionych w ww. artykule oraz obligatoryjnego zwolnienia w całości przy spełnieniu przesłanek wymienionych w art. 64a u.p.s. O ile projektowane zmiany do art. 64 u.p.s. zasługują na pełną aprobatę z uwagi na urzeczywistnienie konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawa (art. 2 Konstytucji RP), to już zapisy dotyczące art. 64a u.p.s. wymagają pilnej zmiany z uwagi na naruszenie zasady spójności systemu prawa, naruszenie konstytucyjnej zasady równości wobec prawa wyrażonej w art. 32 Konstytucji.

Artykuł 64a u.p.s. został dodany w wyniku nowelizacji z 2015r. Przepis art. 64a wskazuje, że osobę obowiązaną do wnoszenia opłaty za pobyt mieszkańca domu w domu pomocy społecznej zwalnia się całkowicie z tej opłaty, na jej wniosek, pod warunkiem, że przedstawi prawomocne orzeczenie sądu o pozbawieniu rodzica władzy rodzicielskiej nad tą osobą i oświadczy, że władza rodzicielska nie została przywrócona albo prawomocne orzeczenie sądu o skazaniu za umyślne przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby obowiązanej do wnoszenia opłaty, jej małoletniego rodzeństwa lub jej rodzica. Zwolnienie te obejmuje zstępnych osoby zwolnionej z opłaty za pobyt mieszkańca domu pomocy społecznej. Projektowane zmiany w zakresie przesłanki obligatoryjnej z art. 64a u.p.s. ograniczają się do rozszerzenia katalogu podstaw zwolnienia z opłaty o wszystkie przestępstwa umyślne ścigane z oskarżenia publicznego oraz o przestępstwa popełnione nie tylko na szkodę obowiązanego, małoletniego rodzeństwa, rodzica ale również te, w których pokrzywdzonym jest dziecko tej osoby lub pełnoletnie lecz nieporadne ze względu na wiek lub stan zdrowia rodzeństwo.

W tym miejscu należy przywołać przepisy dotyczące pozbawienia rodzica władzy rodzicielskiej, bowiem zarówno aktualne brzmienie art. 64a u.p.s. jak i projektowane zmiany w przypadku orzeczenia o pozbawieniu władzy rodzicielskiej gwarantują takiemu dziecku całkowite zwolnienie z obowiązku ponoszenia opłat.

Zgodnie z art. 111 § 1 K.r.o. jeżeli władza rodzicielska nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący

zaniedbują swe obowiązki względem dziecka, sąd opiekuńczy pozbawi rodziców władzy rodzicielskiej. Pozbawienie władzy rodzicielskiej może być orzeczone także w stosunku do jednego z rodziców. Prawodawca nie określił w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym definicji trwałej przeszkody, powyższe ukształtowała bogata linia orzecznicza, na podstawie której można przyjąć, że ów podstawę stanowi przede wszystkim poważna choroba psychiczna uniemożliwiająca wykonywanie władzy rodzicielskiej, umieszczenie w zakładzie zamkniętym, przy czym-co istotne- z uwagi na naczelną zasadę prawa rodzinnego tj. ochrony dobra dziecka, nie ma znaczenia dla sądu, czy owa trwała przeszkoda wynika z winy rodzica (J. Ignaczewski „Kodeks rodzinny i opiekuńczy Komentarz” Warszawa 2010, str. 631). Dzieci dysponujące orzeczeniem o pozbawieniu władzy rodzicielskiej rodzica z powodu trwałej przeszkody w jej realizacji z powodu choroby psychicznej zostają na podstawie art. 64a u.p.s. obligatoryjnie całkowicie zwalniane z obowiązku ponoszenia opłat za pobyt rodzica w DPS.

Powyższe ma głębokie uzasadnienie prawne, bowiem dzieci osób chorych psychicznie wychodzą z takich rodzin z podwójnym obciążeniem, często same borykają się z depresją, zaburzeniami psychicznymi związanymi z traumą choroby psychicznej w rodzinie, ewentualnymi obciążeniami natury dziedziczności choroby, jak również deficytami związanymi z brakiem więzi i uczuć z rodzicem chorym psychicznie. Wejście tych dzieci w dorosłość z dodatkowym, materialnym obciążeniem byłoby sprzeczne z zasadami sprawiedliwości społecznej i dodanie art. 64a w nowelizacji w 2015r. zasługuje na pełną aprobatę. Ustawodawca stanowiąc przepis art. 64a nie uwzględnił jednak przypadków, w których z powodu choroby psychicznej rodzic traci władzę rodzicielską w wyniku ubezwłasnowolnienia. Organy czytając literalnie przepis art. 64a u.p.s. pomimo identycznych stanów faktycznych dot. dzieci, których rodzice nie sprawowali władzy rodzicielskiej z powodu choroby psychicznej, uznają jako dowód wyłącznie orzeczenia o pozbawieniu władzy rodzicielskiej.

Zgodnie z art. 94 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego jeżeli jedno z rodziców nie żyje albo nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, władza rodzicielska przysługuje drugiemu z rodziców. To samo dotyczy wypadku, gdy jedno z rodziców zostało pozbawione władzy rodzicielskiej albo gdy jego władza została zawieszona.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na rażącą niesprawiedliwość w stosunku do grupy dzieci, których rodzice zostali pozbawieni nie tylko władzy rodzicielskiej ale wszelkiej zdolności do czynności prawnych z powodu choroby psychicznej lub nawet w skrajnych przypadkach nigdy tej władzy rodzicielskiej nie uzyskali. Powyższe stwarza taki oto stan prawny, w którym z konieczności ochrony przed skutkami choroby nie tylko osoby chorej psychicznie ale również jej bliskich, osoba taka zostaje ubezwłasnowolniona, jednak wobec oczywistej przeszkody w wykonywaniu władzy rodzicielskiej, o której mowa w art. 111 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, dziecko osoby ubezwłasnowolnionej nie uzyska stosownego orzeczenia, a co za tym idzie nie będzie mogło, na równi z dziećmi, co do których rodziców zapadło orzeczenie o pozbawieniu władzy rodzicielskiej z powodu choroby psychicznej, ubiegać się o obligatoryjne, całkowite zwolnienie z ponoszenia opłat w DPS.

System prawa, co do zasady powinien być spójny a normy prawne wynikające z przepisów prawnych logicznie niesprzeczne. Nie może być tak, że realizacja jednej normy prawnej stwarza sytuację wykluczającą realizację innej normy prawnej.

Sytuacją kuriozalną jest natomiast sytuacja, w której dziecko rodzica, który nigdy nie uzyskał władzy rodzicielskiej z powodu ubezwłasnowolnienia, z uwagi na „zbójce prawo krwi” po latach musi uczestniczyć w procesie dowodzenia braku więzi, czy też innych przesłanek fakultatywnie zwalniających z obowiązku ponoszenia opłaty za pobyt rodzica w DPS. Podobnie jest w przypadku dzieci, u których rodziców choroba ujawnia się nieco później. Trauma związana ze skutkami takiej choroby jest tak obciążająca, że statystycznie tylko wąskiej grupie dzieci udaje się wyjść z takich domów bez obciążeń psychicznych. Nie trudno wyobrazić sobie poczucie krzywdy i niesprawiedliwości młodego człowieka, który wskutek choroby psychicznej rodzica, nie rzadko stygmatyzowany przez środowisko rówieśnicze (szczególnie wymagające w dzisiejszych czasach) przy tak olbrzymich deficytach emocjonalnych, często finansowych musi brać na siebie dodatkowe

obciążenia związane z ponoszeniem kosztów pobytu rodzica w DPS.

Wprowadzając w art. 12 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego negatywną przesłankę zawarcia małżeństwa, ustawodawca dał wyraz potrzebie ochrony przez państwo rodziny, w tym ochrony dzieci przed skutkami decyzji chorych psychicznie rodziców.

Zgodnie z art. 12 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie może zawrzeć małżeństwa osoba dotknięta chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym. Jeżeli jednak stan zdrowia lub umysłu takiej osoby nie zagraża małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa i jeżeli osoba ta nie została ubezwłasnowolniona całkowicie, sąd może jej zezwolić na zawarcie małżeństwa.

Powyższy przepis stanowi wyraz troski Państwa min. o to, aby każde dziecko miało równy start. Biorąc powyższe pod uwagę oraz fakt władczego nakładania przez Państwo obowiązków ponoszenia ciężarów związanych z utrzymaniem pensjonariusza w DPS, należy stwierdzić, że regulacje prawne i normy w nich zawarte dotyczące kształtowania obowiązków finansowych powinny być spójne z normami prawnymi zawartymi w przepisach prawnych kształtujących stosunki rodzinne, w szczególności z przepisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Dopiero wówczas możliwe będzie urzeczywistnienie konstytucyjnych zasad demokratycznego państwa prawa i zasad równości wobec prawa.

Reasumując, uprzejmie proszę o podjęcie inicjatywy w celu doprowadzenia do realizacji zasady równości wobec prawa w stosunku do osób ubiegających się o zwolnienie, dysponujących orzeczeniem o pozbawieniu władzy rodzicielskiej i osób ubiegających się o zwolnienie, co do których władza rodzicielska nie była realizowana i w okresie małoletności sąd orzekł ubezwłasnowolnienie.

Końcowo zauważam, że wśród przesłanek fakultatywnego zwolnienia z obowiązku ponoszenia opłat za pobyt w DPS, ustawodawca przewidział możliwość ubiegania się o zwolnienie w przypadku przedstawienia wyroku sądu oddalającego powództwo o alimenty na rzecz osoby kierowanej do DPS. W wielu przypadkach osoby, które czują rażącą niesprawiedliwość w ponoszeniu ww. opłaty, same występują do sądu o ustalenie nieistnienia obowiązku alimentacyjnego i wyrok wydany w przedmiocie braku takiego obowiązku powinien być traktowany na równi z oddaleniem powództwa o alimenty.

Powyższa petycja stanowi wyraz głębokiej troski matki, której dziecko musi mierzyć się obecnie z zagrożeniem obciążenia go kosztami pobytu rodzica w DPS. Syn po przejściu traumy związanej z chorobą psychiczną rodzica, który został całkowicie ubezwłasnowolniony wskutek całkowitego braku zgody na leczenie, zagrożenie życiu i zdrowiu swojemu i bliskich, z powodu braku realizacji obowiązków wynikających z władzy rodzicielskiej, w świetle brzmienia art. 64a u.p.s., nie może w ocenie MOPR w Szczecinie ubiegać się o zwolnienie z opłat na równi z dziećmi, które dysponują orzeczeniem sądu o pozbawieniu władzy rodzicielskiej z powodu przeszkody spowodowanej chorobą psychiczną.

Z poważaniem
na oryginale

Wysłano za pośrednictwem Poczty Polskiej i na adres
e-mail: kontakt@kprm.gov.pl